

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת בלק תשפ"ה

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

מאחורי הקלעים

ישראל ממשיך חיי שגרה רגילים כדבר יום ביומו. בלעם מגיע אל היעד מנסה לקלל בכל כוחו וחכמתו והוא מופתע: 'מה אקוב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה' - אין כעס כלל! הקב"ה מבטל את הרגע באפו', בכל הימים אשר בלעם מנסה לקלל.

זו הפרשה המיוחדת שאנו קוראים בה השבת. את מעמד נכבד זה אנו צריכים ליזכר ולחרוט היטב בתודעתנו לדורות עולם - 'הקב"ה אוהב אותנו ושומר ומרחם עלינו בכל עת תדיר!' - נקודה.

מפרשה זו, הרי לנו הוכחה כמה אהבה רבה לקב"ה עלינו בכלל ובפרט, גם כאשר אנו יושבים במקומנו שקטים ושאיננו, הרי שהקב"ה מסקל ומפר את עצת אויבנו ושונאנו ומקיים בנו מקרא שכתוב: 'ה' יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּ'.

מכאן, על כל יהודי לזכור שגם אם אינו רואה את אהבת ה' בעיניו ב'קום ועשה', ידע היטב כי הקב"ה שומר עליו מכל מרעין בישין, גם שאינו יודע מהם מאומה. כנאמר: 'ה' שִׁמְרָךְ ה' צִלָּךְ עַל יַד יְמִינָךְ' (תהילים קכא ה). אם כן, גם בכול יום שעובר עלינו ללא כל שינוי הנראה לעין, נדע כי חסד ה' מאיר עלינו להצילנו מן כל הקמים עלינו ונשמח ונגיל בה' שומרנו.

מעתה נוכל להבין את דברי המלך בתהלים: 'הִלָּלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִיּוֹת: כִּי גָבַר עֲלֵינוּ חֲסִדוֹ...' (תהלים קיז, ב).

לכאורה אם 'גבר עלינו חסדו' הרי שאנו אמורים להלל את הקב"ה. אם כן, מדוע נאמר הללו את ה' כל שבחוהו כל האומות?!... מי שנהנה הוא יהלל ויאמר תודה רבה!

אלא הביאור נפלא. משל לעיוור שהיה הולך למכולת בכל בוקר, לקנות לחם וחלב. מכיון שלא היה רואה בעיניו, הרי שהיה צועד לדרכו בעזרת סימנים. דהיינו, היה יודע כי צריך לצעוד שלושים וחמש צעדים ישר. לאחר מכן, עליו לפנות לצד שמאל עשרים וחמש צעדים ועוד חמש עשרה צעדים עקו להמשיך ישר ומגיעים למכולת, כך היה הולך למכולת דבר יום ביומו, בלי לראות את הדרך בעיניו.

הנה, יום אחד ראו אותו קבוצה של ילדים והתפעלו כיצד הוא מגיע אל היעד ללא לראות בעיניים הדבר היה לפלא גדול בעיניהם.

שניים מן הקבוצה חמדו לצון אמרו איש אל אחיו, הבה נטמון לו בור שכאשר יגיע יפול בתוכו בהחלט הדבר יהיה משעשע.

פרשת השבוע - 'בלק', הינה פרשה מיוחדת במינה, שונה משאר פרשיות התורה.

יתרה מזו, פרשה זו נמנית לאחת מתוך עשר זכירות, שצריך יהודי לזכור בכל יום, כנאמר: "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'." (מכילתא ו ה) הבה נתבונן מה כה מיוחד בפרשה זו.

הנה נשים לב, בכל פרשיות התורה מעת בני ישראל ירדו למצרים, התורה הקדושה עוסקת תדיר בכל המתרחש במחנה ישראל: שעבוד עם ישראל במצרים, יציאת מצרים, בניית המשכן, קורבנות הקרבים על גבי המזבח, דיני טומאה וטהרה, כיצד מחנה ישראל חונה ונוסע במדבר, עניין המרגלים, מחלוקת קורח וכו'.

פרשת 'בלק', הינה הפרשה היחידה שהתורה עוסקת, במה שמתרחש במקום אחר, הרחק ממחנה ישראל, והוא - הדו שיח בין בלק ובלעם. בפרשת בלק עם ישראל יושב במחנהו שקט ושאנן כאשר אינו יודע מאומה מה זוממים עליו הרשעים הארורים בלק ובלעם.

שלא נטעה כלל לחשוב, שמעשה בלק ובלעם היה דבר של מה בכך ונאמר 'כבר מה היה יכול להיות', אלא הדבר היה מסוכן ביותר. דהיינו, אם היום העולם מפחד מנשק אטומי שיכול להיות מצוי ביד האירנים, אזי שיהיה ברור כי הפה של בלעם, היה גרוע יותר מנשק אטומי. ולדבר זה הודה בלק בפירושו, באומרו: 'כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תואר יואר' הפה של בלעם לא היה דבר של ספק כלל, אלא אם הוא היה מקלל, זה היה תופס זה היה פועל!

כמובן, המחיר היה אמור להיות בהתאם וכמו שבלעם אומר 'אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב' - אומר בלעם: 'הנה, אם אתה שוכר צבא שלם חזק ביותר, ספק אם אתה מנצח! ואני ודאי מנצח!' הרי האיום מפני בלעם היה איום מפחיד ומסוכן ביותר.

אלא שהתורה מספרת היטב, כיצד הקב"ה לא נתנו טרף לשיניהם - לא הסכים לבלעם ללכת עם שלוחי בלק, ועל אף שבלק שולח מלאכים רבים ונכבדים מן הראשונים הסירוב עומד בעינו. התורה מספרת, כיצד בלעם הולך עם שלוחי בלק, הקב"ה גורם לאתון לסתות מן הדרך ומוחצת את רגל בלעם אל הקיר, כיצד נעשה נס גדול והאתון פותחת את פיה ומוכיחה את בלעם לעיני שרי בלק ומכל זה עדיין עם ישראל אינו יודע מאומה, עם

המשך בעמ' 3

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

שאלה

בענין בת מצוה, האם יש לערוך מסיבה חגיגית כמו בר מצוה, והאם היא נקראת סעודת מצוה?
ומה הדין כשהתאריך חל בתקופת ימי "בין המיזרים", האם ניתן להשמיע מוזיקה?
והאם מותר לאשה שהיא בימי אבלות שלה לילך לסעודת בת מצוה?

תשובה

הנה המקור לסעודת ושמחת בר מצוה הוא על פי הגמרא במסכת קידושין (לא). אמר רב יוסף, מריש הוה אמינא מאן דהוה אמר לי הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור מכל המצות עבידנא יומא טבא לרבנן, דהא לא מפקידנא והא עבידנא, השתא דשמעית להא דאמר רבי חנינא גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, אדרבא מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן.

ועל פי זה כתב הגאון מהרש"ל בים של שלמה (בב"ק פ"ז סימן לז) דסעודת בר מצוה שעושים האשכנזים לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו ושמה יוכיח עליה, ועושים שמחה ומתקנים למקום שבח והודיה שזכה הנער להיות בר מצוה וגדול המצווה ועושה, והאב זכה שגדלו עד עתה להכניסו בבית התורה בכללה. וראה מרב יוסף דעבידנא יומא טובא רק על עצם הבשורה ואף שכבר היה חייב במצוות, וכל שכן על הגעת העת וזמן הבר מצוה שממנו מתחיל להתחייב במצוות. ע"ש.

והובא במגן אברהם אורח חיים (סימן רכה סק"ד) ושם הביא עוד שכ"כ בילקוט חדש (ליקוטים סימן כט) שמצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה.

ומכאן למד מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל בשו"ת יחיה דעת (חלק ב סימן כט) ובשו"ת יביע אומר (חלק ו סימן כט) שהוא הדין נערה שמלאו לה שנים עשרה שנה ויום אחד, ומתחייבת בכל המצוות שהאשה חייבת בהן, הרי נעשית מצווה ועושה באותן מצוות, וראוי לחוג את כניסתה למצות בסעודת הודאה ושמחה, כיון שמהבחינה הזאת אין כל הבדל בין נער לנערה, בהגיעם לחיוב מצוה.

והביא להגאון רבינו יוסף חיים בספרו בן איש חי (פרשת ראה אות יז) שכתב שאע"פ שלא נהגו לעשות סעודה לנערה ביום הכנסה למצות, מכל מקום ראוי שתלבש בגדי שבת ותהיה שמחה באותו היום על שזכתה להיכנס לעול המצות, והוסיף שם שאם יש לה אפשרות, טוב ונכון שתלבש בגד חדש ותברך שהחינו ותכנין לפטור בזה שמחת כניסתה לעול המצות.

וכתב על זה מרן זצ"ל דאף לדברי הבן איש חי נראה שאם נוהגים לעשות לה מסיבה וסעודה כמו שעושים לנער בר מצוה הדבר ראוי והגון ונחשב לסעודת מצוה. ובלבד שיתנהגו על פי כללי הצניעות.

והנה בשו"ת אגרות משה (או"ח סימן קד) כתב שסעודת בר מצוה אינה נחשבת כסעודת מצוה ואין זה אלא כשמחת יום הולדת בלבד. ועוד כתב באגרות משה (או"ח חלק ב סימן צז) לחלק דלא דמי לבר מצוה ששם ניכר הדבר מאוד שהגיע למצוות, שהרי מכאן ולהבא מצרפים אותו לנין ולכל דבר שבקדושה, משא"כ בנערה ולכן אין לערוך לה סעודה ושמחה. ע"ש.

המשך בעמ' 3

הלכה לעשה

הרב יצחק אלון

האם יש לאפשר תיקון ליקויי בניה ע"י קבלן שביצע את הליקויים?!

שאלה: אדם סיכם עם קבלן שיבנה לו תוספת של שני חדרים, ונתגלו ליקויים בבנייה, לדעת הקבלן אין לו מחויבות לתקן ליקויים שלא נתגלו על ידי מפקח הבנייה שמונה על ידי מזמיני העבודה, ובכל מצב גם אם יחויב לשלם הוא רוצה לתקן בעצמו את הליקויים שנתגלו על ידי המפקח, ולא לשלם כסף תמורתם, לדעת המזמינים, הקבלן צריך לשלם להם פיצוי כספי ובנוסף הם לא מסכימים שהוא יתקן, היכי נדייננוה דייני להאי דינא?

תשובה: על הקבלן לשלם על כל הליקויים שנתגלו, גם אלו שלא התגלו על ידי המפקח. כמו כן הקבלן איבד את זכותו לתקן והוא חייב לשלם למזמינים פיצוי כספי.

נימוקים: לא אגע בכל נקודות המחלוקת שבין הצדדים אלא רק בנקודה אחת והיא האם יש למזמינים זכות למנוע מהקבלן לתקן את הליקויים ולקבל פיצוי כספי תמורתם או שיש עדיין זכות לקבלן לתקן את הליקויים שהתגלו במהלך עבודתו.

סוגיית שאלת תיקון ליקויים עולה בכמה הקשרים הדוגמה הנוגעת ישירות לענייננו, שבה ישנה חובת תיקון וגם זכות תיקון נמצאת בדיני אומן. בנוגע לחובתו של בעל מלאכה לתקן את הליקויים שהתגלו בעבודתו, כתב בספר פתחי חושן (שכירות יג, הערה ט) "בקלקול שאפשר לתקנו, דהוי כאילו לא גמר מלאכתו, וחייב האומן לתקנו, ואם אינו רוצה לתקן נראה שדינו כקבלן החוזר באמצע העבודה שידו על התחתונה". ולגבי שאלת זכותו של האומן לתקן בעצמו, כתב בספר ערוך השולחן (חו"מ שו, טו) בעניין הגהת ספר תורה: "אם הבעלים אינו רוצה לסמוך על הגהתו ותיקונו פטור מלשלם לו שכרו".

מכאן הסיק בספר פתחי חושן (שכירות יג, הערה מא) שהמזמין יכול לתקן בעצמו על חשבון האומן. אולם, מעיון במקור הדברים ובהקשרם, בספר ערוך השולחן עולה כך: הרמ"א כתב שאם הנוהג הוא שהסופר אינו חייב לבצע הגהה, ובכל זאת הוא עשה הגהה יש לשלם לו על כך. על כך העיר ערוך השולחן שאם המזמין אינו סומך על הסופר והוא רוצה שההגהה תבצע ע"י אדם אחר, אין המזמין חייב לשלם לסופר עבור ההגהה שנעשתה מעבר לסיכום. אולם, אם מדובר על מקום שבו התיקון הוא חלק מההתחייבות של בעל המלאכה קשה להעלות על הדעת שצד אחד (המזמין) יוכל להפר את ההסכם בטענה שהוא איבד את האומן בצד השני ללא נימוק. על כן נראה שבניגוד לדברי ה"פתחי חושן" במצב רגיל של תיקון או השלמת העבודה שהוזמנה מראש, יש לבעל המלאכה זכות לתקן ולהשלים את המלאכה, ואין למזמין העבודה זכות להחליט שהוא אינו סומך על האומן ללא נימוק משמעותי.

אולם אנו צריכים לדון האם הקבלן איבד את זכותו, ולשם כך נדון בעניין אומן שקלקל, לגביו נאמר כך (ב"מ קט:) "רוניא שתלא דרבינא הוה, אפסיד, סלקיה. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: חזי מר מאי קא עביד לי! - אמר ליה: שפיר עביד. - אמר ליה: הא לא התרה בי! - אמר ליה: לא צריכא להתרות. רבא לטעמיה, דאמר רבא: מקרי דרדקי, שתלא, טבחא, ואומנא, וספר מתא - כולן כמוטרין ועומדין דמי. כללא דמילתא: כל פסידא דלא הדר - כמוטרין ועומדין דמי". מסוגיית הגמרא עולה שישנם מצבים שעל מנת לפטר עובד יש להתרות בו, וישנם מצבים בהם אין חובה כזו. כפי שנראה להלן, נחלקו ראשונים מהם המצבים בהם אין חובת התראה. בעקבות הסוגיה פסק הרמב"ם (שכירות י, ז) "הנוטע אילנות לבני המדינה שהפסיד, וכן טבח של בני העיר שנבל בהמהות,

המשך בעמ' 4

בלילה חפרו הילדים בור בשביל שצועד בו העיוור וקבעו להיפגש השכם בבוקר בכדי לקצור את פרי עמלם.

ויהי ערב ויהי בוקר והנה העיוור נראה צועד כמו בכול יום, סופר את צעדיו אחד לאחד והנה כשני צעדים מלפני הבור, לפתע... נעצר העיוור באחת... ולא המשיך ללכת. הילדים השתאו לנגד המחשבה המפעים, כיצד יתכן שהוא נעמד בדיוק לפני הבור? הרי שהוא לא רואה והבור בכלל מכוסה בעלים שגם אם הוא היה רואה, הוא לא היה יכול לזהות את הבור.

אלא שמיד העיוור פתר להם את התעלומה, הם שומעים אותו ממלמל בקול אנחה: 'אוי, שכחתי את הארנק עם הכסף בבית...', מיד שב העיוור על עקבותיו ומכיוון שכבר הגיע אל הבית אשתו יצאה במקומו והלכה וקנתה את המצרכים. ע"כ המשל.

כעת נשאל מי יודע היטב את הנס שנעשה לעיוור? והתשובה היא - הילדים! הם אלו שחפרו את הבור הם יודעים היטב כמה מסוכן היה לעיוור היה להמשיך עוד שני צעדים, כמה צער וכאב היו בחלקו אם לא היה שוכח את הארנק בבית ומנגד העיוור ואשתו לא ידעו מאומה, הם ממשיכים את חייהם כרגיל בלא לדעת כלל מה נצלו.

זהו שאומר דוד המלך: "הֲלֹא אֵת ה' קָל גֹּיִם שִׁבְחוּהוּ קָל הָאֲמִיּוֹת: כִּי גָבַר עֲלֵינוּ חֲסִדוֹ..." - דהיינו אתם - אומות העולם, שחורשים עלינו רעה תדיר דבר יום ביומו, אתם שמתכננים עלינו כל מיני פעולות של טרור ורצח וכו' שאנו אפילו לא יודעים מה הם כלל, אתם תבואו ותהללו את הקב"ה כמה שהוא שומר עלינו, מפני שאתם יודעים יותר טוב מאתנו כמה הוא שומר ומציל אותנו מכל התכנונים שלכם.

לסיום, נזכור המבצע 'עם כלביא' לא הסתיים, אנו אחראיים לבצע אותו תדיר. כמבואר בפרשה: 'הֵן עִם קָלְבִּיא יָקוֹם וְכָאֲרִי יִתְנַשֵּׂא לֹא יִשָּׁבַע עַד יֵאכֹל טָרֶף וְדָם הִלָּלִים יִשְׁתָּה'.

ומבאר רש"י את כוונת הפסוק, ז"ל: 'כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין:

לא ישכב - בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. כיצד, קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום, בא מחנה וגייס להזיקם, הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילים חללים. ע"כ.

יהי רצון שנתחזק במצוות ונחוש את אהבת ה' עלינו תדיר, אמן!

אולם ביחוד דעת כתב דדבריו תמוהים דעיקר הדבר תלוי במה שנעשה מצווה ועושה ואין לבדות חילוקים בלי יסוד מוסד.

ונכון לומר דברי שירות ותשבחות להשי"ת באותה המסיבה ואז בודאי נחשבת לסעודת מצוה וכמו שכתב המרדכי פסחים (מט:): ובשולחן ערוך ריש הלכות חנוכה סימן תר"ע דריבוי הסעודות שעושים בימי חנוכה סעודות הרשות הן שלא קבעום למשתה ושמחה, וכתב הרמ"א בהגה, ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, וכו' "ונוהגים לומר זמירות ותשבחות ואז הן סעודות מצוה".

ולפי כל זה כשם שמותר לאבל להשתתף בסעודת בר מצוה (בזמנה) כשאין שם כלי נגינה ומוזיקא וכמו שכתב הפתחי תשובה (יו"ד סימן שצא אות ה) וכ"פ מרן בחזון עובדיה חלק ב עמוד שנא. הוא הדין לסעודת בת מצוה שמותר לאבל להשתתף. וע"ש בחזו"ע בעמוד שנד שהביא משו"ע הגר"ז מה"ת (סימן ד סעיף ב) שכתב שעיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא ביום מלאת לו י"ג שנה ויום אחד לזכר, וי"ב שנה לנקבה. ולכן נתחייבו אז במצות מן התורה.

וע"ע ביחוד דעת שם שהביא להגאון רבי אברהם מוספיא בתשובה כ"י (הובאה בקובץ נועם חלק 2 עמוד ד) שמי שקוראים לו לסעודת "בת מצוה" חייב ללכת וכמו שפסק הרמ"א ביורה דעה סימן רסה סעיף יב לענין החיוב ללכת לסעודת ברית מילה.

הרי שס"ל שאין שום הבדל כלל ועיקר בין שמחת בר מצוה לשמחת בת מצוה. אמנם כבר כתבתי ואכתוב ואדגיש שוב כי מחמת הצניעות יש לערוך סעודה על פי כל גדרי הצניעות בקדושה ובטהרה.

וכן הדין לענין קיום בת המצוה כשחל זמנה בימי בין המיצרים שמותר להשמיע שם כלי שיר וכמו שכתב בזה לענין בר מצוה בשו"ת יחוד דעת חלק ו' סימן לד, וחזון עובדיה ארבע תעניות עמודים קנא, קנג. ע"ש.

ובעת כתיבת שורות הללו נזכר אני באחד מעשירי ארץ ישראל שערך סעודת בת מצוה לביתו והשקיע שם סכום של 2,000,000 ₪ ונעשה מזה קול רעש גדול, וברור שמלבד שהצניעות לא הייתה שם, וגם אם הייתה, הלא יכל הוא להשקיע את הסכום הגדול הזה בעבור הקמת כולל אברכים והיה יכול להחזיק בזה 20 אברכים במלגה חודשית מכובדת למשך 5 שנים לפחות. וחבל מאוד שאין לאותם האנשים חכמה ובינה לדעת היכן המקום האמיתי להשקיע את כספם לנצח לנצחים.

וראוי להביא על זה את המעשה במסכת בבא בתרא דף יא. ת"ר מעשה במונבו המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו אבותיך גנוז והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבז אמר להם אבותי גנוז למטה ואני גנותי למעלה שנאמר (תהלים פה, יב) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גנוז במקום שהיד שולטת בו ואני גנותי במקום שאין היד שולטת בו שנאמר (תהלים פט, טו) צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גנוז דבר שאין עושה פירות ואני גנותי דבר שעושה פירות שנאמר (ישעיהו ג, י) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אבותי גנוז [אוצרות] ממון ואני גנותי אוצרות נפשות שנאמר (משלי יא, ל) פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם אבותי גנוז לאחרים ואני גנותי לעצמי שנאמר (דברים כד, יג) ולך תהיה צדקה אבותי גנוז לעולם הזה ואני גנותי לעולם הבא שנאמר (ישעיהו נח, ח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך.

ישמע חכם ויוסף לקח.

הלכך למסקנה:

נכון מאוד לערוך סעודת בת מצוה לבת ובלבד שיהיה על פי גדרי הצניעות ואף לאשה בימי אבלות שלה מותר לילך לשם כשחל בזמנה ובלבד שאין שם מוזיקה, וכמו כן כשסעודת בת המצוה חל בזמנה בימי בין המיצרים מותר להשמיע שם מוזיקה.

בברכה
אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

והמקוץ דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות, ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד או למד בטעות, וכל כיוצא באלו האומנים שאי אפשר שיחזירו ההפסד שהפסידו, מסלקין אותן בלא התראה שהן כמותרין ועומדין עד שישתדלו במלאכתן הואיל והעמידו אותן הצבור עליהם. לדברי הרמב"ם, כאשר מדובר על מי שעובד עבור הציבור וקלקל באופן שאינו ניתן לתיקון ניתן לפטר אותו ללא התראה. הראב"ד (שם) כתב: "וכן נמי אם שתלא דחיד". כלומר, גם מי שעובד עבור יחיד דינו זהה. הטור (חו"מ סימן שו) ביאר שמקור סברה זו בדברי הגמרא שם מסופר על רונאי שהיה השותל של רבינא שהיה אדם פרטי. להלכה נחלקו שו"ע ורמ"א בעניין זה (שו"ע חושן משפט שו, ח): "הנוטע אילנות לבני המדינה, שהפסיד, (ויש אומרים דהוא הדין ליחיד), וכן טבח של בני העיר שנבל בהמות, והמקוץ דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות, ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד (אפילו רק יום או יומים), או למד בטעות, וכל כיוצא באלו, והאומנים שאי אפשר שיחזירו ההפסד שהפסידו, מסלקין אותם בלא התראה, שהם כמותרים ועומדים, עד שישתדלו במלאכתם, הואיל והעמידו אותם הצבור עליהם. הגה: וי"א דאף על פי שאין צריכין התראה, מכל מקום בעינן חזקה, דעד שיהיו מוחזקין או שיתרו בהן לא מסלקין להו".

בשו"ע פסק שרק עובד ציבור מפוטר ללא התראה, ורמ"א כתב שהוא הדין בכל עובד שגורם נזק שלא ניתן לתקן. רמ"א הוסיף שלמרות שאין צורך בהתראה יש צורך בכך שהעובד הוחזק כמי שמקלקל לא בקלקול חד פעמי. ובספר נימוקי יוסף (בבא בתרא סו, א, ד"ה וטבחה) התבאר שהוחזק פירושו שקלקל שלוש פעמים. לגבי הגדרת קלקול שאינו ניתן לתיקון כתבו התוספות (בבא בתרא כא, ב, ד"ה שתלא, וכן כתב בנימוקי יוסף) שמדובר דווקא בהפסד לא-כספי שאין עליו פיצוי, כגון, שוחט שהטריף את הבהמה וגרם עוגמת נפש בכך שלא יהיה אוכל בסעודה וכדומה. אולם, הריטב"א כתב שהדברים אמורים גם אם מדובר על נזק שניתן לתיקון. בעקבות כל זאת כתב בספר פתחי חושן (שכירות י, ט) כך: פועל המתרשל במלאכתו וגורם הפסד לבעל הבית, יכול לסלקו לאחר שהתרה בו ולא הועיל. כלומר, אם המזמין התרה בפועל ניתן לפטר. ובהערות (שם, הערה כד) הרחיב וביאר שכאשר התרה בפועל לכל הדעות ניתן לפטר גם פועל של אדם פרטי. עוד כתב שאם התרה בפועל יכול לפטר גם כאשר "אינו מפסידו ממש אלא מתרשל במלאכתו", אולם, חייב לשלם לו את שכרו על מה שעבד בניכוי פיצוי על נזקים שגרם. עילת פיטורין נוספת הביא הרמ"א (חושן משפט תכא, ו): "מי שיש לו משרת, וחושש שיגנוב לו, יוכל להוציאו קודם זמן השכירות". כאן מדובר על עילת פיטורין עקב חשש שהפועל יגנוב, לכך ניתן להוסיף שגם אם יש חשש שבעל מקצוע השתמש בחומרים לא-תקניים וכדומה הדין זהה [לגבי השאלה מהי רמת הראיות הנדרשת במצב כזה עיין פתחי חושן (שכירות י, הערה כו ובמקורות המוזכרים שם)]. כאשר מדובר בחשש לגניבה אין צורך בהתראה. הדבר מסתבר, כיון שהצורך בהתראה הוא בגלל החשש שמא הפועל לא שם לב לקיומו של הליקוי. לעומת זאת, במקרה של גניבה, מדובר במעשה מודע וחמור במידה כזו שדי בפעם אחת כדי להפסיק את ההסכם.

בברכה יגאל אלון

שור המצאח מן המזרח

הרב יוסף חיים בן שבת

הרב יוסף קאפח

בהמשך לשבוע שעבר בו דיברנו אודות מארי יחיא קאפח. השבוע נעסוק בנכדו המפורסם הרב יוסף קאפח. איש אשר כל ישראל שוחרי תורתו של הרמב"ם בפרט ועוד ראשונים בכלל חבים לו רבות על שניפה ותרומה והגיש בפנינו משנה נקיה כסולת ללא טעות וללא רבב.

הרב יוסף קאפח זצ"ל. נולד בי"ב בכסלו ה'תרע"ח. היה פוסק הלכה, ואף כיהן כחבר בית הדין הרבני הגדול וכחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל. היה מתורגם, מהדיר ומפרש של כתבי הרמב"ם ועשרות ספרים של ראשוני ספרד ותימן, בעל השפעה רבה על קהילות יהודי תימן בארץ ישראל. חתן פרס ישראל במדעי היהדות לשנת ה'תשכ"ט (1969). זכה פרס הרב קוק, פרס ביאליק, פרס הרב מימון ופרס כץ, ובעל תואר דוקטור לשם כבוד מאוניברסיטת בר-אילן.

מארי יוסף קאפח נולד בצנעא שבתימן, לנצ'רה לבית צאלח ולרב דוד קאפח בנו של מארי יחיא קאפח שהיה דרדעי מפורסם. עוד בטרם היו בן שנה התייתם מאביו, ובגיל חמש התייתם מאמו. הוא למד תורה אצל סבו הנזכר, הרב יחיא קאפח. בהיותו כבן 14 נפטר סבו, והוא ירש את מקומו במסירת שיעורים בבית המדרש, בד בבד שקד על תלמודו לפני הרב רצ"א צארום שהיה מתלמידי סבו. בגיל 16 נאסר עקב הלשנת יריבי המשפחה מהעדה. לאחר מכן, עקב הלשנת יריבי המשפחה לשלטונות על יתמותו, השיאו לו לאישה את בת דודו בת האחת-עשרה, ברכה, כדי להצילו מאסלום כפוי של יתומים שהיה נהוג אז בתימן, וכעבור שלוש שנים נולד בנם הבכור, דוד.

האם הרב יוסף קאפח היה דרדעי כסנו מארי יחיא קאפח זצ"ל

כן ענה מן הגר"ע יוסף לאחר שנשאל האם רבי יוסף קאפח האמין בתורת הקבלה, וכתב בזה הלשון: "ענין האמונה מסור לשמים, כי ה' יראה ללבב, ואין אתנו יודע עד מה. לכן אין להשיב אם ר' פלוני מאמין בזוהר ובקבלה או לא. אבל ספרי הלכה שהוציא לאור או ספרים שתרגם, מותר לקרוא בהם ואין בזה שום חשש, וכך אני נוהג". (הובא בספר אביר הרועים ח"ג עמ' 295 הערה רמז).

ואף בנו הגאון רבי יצחק יוסף בשיעורו השבועי במוצ"ש סיפר שאביו הגר"ע יוסף צוק"ל טרם ישיבתו עמו בבית הדין הרבני שאל את חכם עזרא עטיה, האם מותר לשבת איתו, כי אומרים שהוא דרדעי, ואם כן, הרי הוא כמו אפיקורס. וענה לו חכם עזרא, שהרי רבי יוסף קאפח נשבע אצל הראשון לציון רבי בן-ציון מאיר חי עוזיאל, שהוא אינו דרדעי.

ואגב אורחא, לגבי הטענה שדרדעי הוא 'כמו אפיקורס'. מעניין מאוד לקרוא בשו"ת 'מעין אומר' להגאון רבי יהודה נקי, משמשו של הגר"ע יוסף, שכתב ששאל את מרן הגר"ע יוסף צוק"ל לגבי סופר סת"ם דרדעי, האם דינו ככופר, שהרי הוא כופר בדבר אחד מהתורה? **וענה** מרן הגר"ע יוסף שקשה לומר כן, שהרי הזוהר היה גנוז שנים רבות, ואחר שנמצא הם מצאו בו כל מיני קושיות, שלדעתם, מראה סתירה לנאמר בתורה, ולכן אי אפשר לדונם ככופרים. וכשמע מרן הגר"ע יוסף על פסק של רב אחד שצריך להרוס בית כנסת של דרדעים כדין עבודה זרה, הגיב מרן הגר"ע יוסף בזעזוע: "חס ושלום".

חיבוריו

עיקר מפעלו התורני היה תרגום וההדרה מכתבי יד של עשרות ספרים של ראשוני ספרד, ובהם הנבחר באמונות ובדעות לרס"ג, ספר הכוזרי לרבי יהודה הלוי, חובות הלבבות לרבינו בחיי אבן פקודה, פירוש רבי נתן אב הישיבה לשישה סדרי משנה, פירוש על הרי"ף על מסכת חולין, ספרי השו"ת של הריטב"א הראב"י אב"ד והראב"ד, וחיבורים רבים אחרים שנכתבו בערבית יהודית.

מקום מיוחד בפעילותו תפסו כתבי הרמב"ם: הוא תרגם את אגרות הרמב"ם, מורה הנבוכים, פירוש המשניות, ספר המצוות (בשתי מהדורות) ובאור מלאכת ההגיון, וערך מהדורה מבוארת של משנה תורה לרמב"ם בת 24 כרכים. ספריו ותרגומיו היו מקובלים גם על הממסד האקדמי.

מעיד עליו הרב הגאון הרב מאיר מאזוז זצ"ל שתרגמו של הרב יוסף קאפח פתח ותיקין המון קושיות וסתירות שהיו בדברי הרמב"ם עקב הבנה לא נכונה בתרגום מערבית לעברית, והרב קאפח עקב היותו תלמיד חכם בנוסף ליכולתו הגדולה בתרגום, היה מתרגם לאחר הבנה מעמיקה ורחבה בהלכה וממילא רווחא שמעתתא.

בנוסף ערך הרב את תכלאל "שיבת ציון", סידור תפילה תימני בנוסח בלדי המבוסס על שיטת הרמב"ם, במהדורה בת שלושה כרכים (הוצאת אשכול, תשי"ב). בשנת תשנ"ג ערך סידור חדש בשם שיח ירושלים במהדורה בת ארבעה כרכים והמונה כיום שישה כרכים.

מאמרים הרבים כוננו בשלושה כרכים בשם "כתבים". על גדולתו בתורה ובפרט בכתבי הרמב"ם קרא עליו הרב נחום אליעזר רבינוביץ את המשפט: "מיוסף עד יוסף, לא קם כיוסף!". כוונתו כי מאז חיבור ספר כסף משנה לרבי יוסף קארו, לא קם חכם שביאר והאיר את דברי הרמב"ם כמו רבי יוסף קאפח

פטירתו

רבי יוסף קאפח זכה להיפטר במיתת נשיקה, ואמר למקורביו היום אני נפטר (ח"י תמוז תש"ס). פטירתו הייתה באמצע שקדנותו על תלמודו, והניח את ראשו על ספרי הקודש, ונשמתו עלתה בסערה השמימית, ועל צורת פטירתו התפעל ביותר מרן הגר"ע יוסף צוק"ל ואמר: "אין זו מיתת! זו נשיקה! יושב ויוסף בתורה!".

בס"ד

התבוננות (2) – לנשים שרוצות להקשיב פנימה.
חברה יקרה,

בשבוע שעבר פתחנו יחד צוהר. התחלנו להיכנס אל העולם הפנימי, זה שחי בכל אחת מאיתנו. דיברנו על התבונה העמוקה: איך תפיסתנו את העולם שבחוץ משקפת את מה שחי וקיים בתוכנו. היום – נמשיך מאותה נקודה. ונעמיק צעד נוסף: איך את תופסת את עצמך. תחילת ההתבוננות

זוכרת אתמול אחרי שסיימת לקלח את הילדים? או כשקיבלת שיחת טלפון שחיונית לה? כן, דווקא רגע קטן כזה – ועכשיו – תביטי על הסיטואציה מהצד. כאלו את סוקרת אותו, בלי שיפוט, כמו חוקרת.

- מה קרה שם בעצם?
- איזו התנהגות הופיעה?
- איזו פעולה עשית?
- שמעת משהו? ראית משהו?
- אולי הייתה שם תחושה פנימית? רגש?

עכשיו נסי לשים לב – אילו מחשבות חלפו לך בראש? לפני, תוך כדי, או מיד אחרי האירוע? איך הגבת? מה באמת קרה שם? השוואה שפותחת זווית קחי רגע לחשוב על סיטואציה אחרת לגמרי. כזו שבה הרגשת אחרת.

- מה פעלת שם?
- מה הרגשת?
- אילו מחשבות שוטטו לך בראש אז?

אם את מתחילה לזהות את ההבדלים – יש כאן התחלה של גילוי. משימת המשך

גם אם לא התחברת לזה עד הסוף – זה ממש בסדר. קחי את זה כמשימה עדינה לשים לב: וואו, אני עושה כך וכך... מה הרגשתי שהוביל אותי לזה? יו, אני מרגישה כך... איזו מחשבה או תמונה הופיעה רגע לפני? רק לשים לב.

זו התחלה של שיח חדש עם עצמך. שיח שבו את מתחילה לגלות – שמחשבה – יוצרת רגש. ורגש – מניע פעולה. והפעולה? יוצרת תוצאה. ככה זה פועל אצל כולנו – גם כשלא שמנו לב.

וזה מה שקורה בפנים מהו החלק המשמעותי שמשפיע על כל הפעולות שלנו על כל התגובות שלנו ואפילו על כל הרגשות שלנו לדבר הזה קוראים מחשבות, אבל זה לא סתם מחשבות אלו הן מחשבות מזן מיוחד בעולם הטיפול הן מכונות אמונות האמונות שלנו – משקפות את מערכת התפיסה שלנו את העולם. הן יוצרות הלך רוח – כיוון מחשבתי שחוזר על עצמו ויוצר דפוס פעולה קבוע. אם את תופסת שכולם נגדך יהיו לך הוכחות לזה ואם את תופסת ש'את מוצלחת' גם לזה יהיו לך הוכחות כשתאמיני שאין בשוק עבודה תגלי שמאוד קשה למצוא משרה מתאימה לך וכשתאמיני שיש מכון מלמעה תזכי לראות הרבה ניסים כך זה בחיים

אל מה שאת מתכווננת את רואה רק שזה לא אומר שזו האמת כי האמת אחת היא ובלתי משתנה האמת היא את הערך שלך הטוב שבך היכולת שלך לעשות טוב בעולם שרק את יכולה לעשות אותו התפקיד שלך החרון שאת מביאה לעולם המתקוות שלך כן, תקראי את השורות האלו עוד פעם אין עוד אחת כמות ולעולם לא תהיה את יחידה ומיוחדת נבראת בצלם אלוהים שהוא בעל הכוחות כולם ונתן לך דמיון כביכול אליו יתברך את מדהימה אל תחפשי שאף אחד יגיד לך את זה תאמרי את זה לעצמך לא משנה כמה 'לא' שמעת בחיים משנה כמה את אומרת לעצמך שוב ושוב 'כן',

אני פה – זו מציאות ואם כבר אני פה אני רוצה לבנות איך בונים – תשובה אחת "עולם חסד יבנה"

לחפש לעשות טוב סביבך לא רחוק. פנימה בתוכך ובביתך זו זריעה של טוב את שותלת היום זרע. אולי לא תראי מיד. אולי הקרקע תיראה יבשה. אבל מתחת – משהו קורה. והפירות? הם בידיים של מישהו אחר – ואת מתפללת, וממשיכה לזרוע. תתחילי היום. תאמיני בעצמך. כי יש מי שמאמין בך – והוא אף פעם לא טועה תני בו אמן שהוא בחר את הבחירה המדויקת ותני בו אמן שהוא נתן לך כל מה שאת צריכה אם כואב לך – אל תיבהלי. זה רק סימן שמהו בפנים מבקש הקשבה. לא לדחות. לא להאשים. רק לסמן. לדעת – שזה חלק מתהליך הריפוי. (תמיד תוכלי לשלוח אלי אשמח לעזור) רגע לפני הפעולה הבאה – תעצרי לשאול:

איזו תוצאה הייתי רוצה? איזה צעד יקרב אותי לשם? שם – מתחילה הבחירה לא לפי הרגש של עכשיו – אלא לפי המציאות שאת רוצה לבנות. איזה רגש דרוש לה? תני לעצמך את הרגש בדרך אחרת יצירתית זקוקה לשקט תיצרי לך שקט זקוקה לביטחון תדמיני מה קורה לך בחיים שהופך אותך לבטוחה מה היה יוצא ממני – אם הייתי פועלת ממקום של חופש? איזה טוב יכולתי לעשות שם? ולהתחייב להתחייב לפעולה אחת טובה שאת עושה עכשיו לזריעה אחת של גרגיר טוב שיצימי תבואה שלמה בע"ה כי שם מתחיל השינוי. שם נבנית השמחה. ושם – מתחיל חוסן. היכולת להקשיב. להסכים. לשנות בעדינות – ולחזור פנימה. אנחנו ממשיכות, עוד צעד במסע שלך אל עצמך.

שבת שלום
ליאורה דהן
מטפלת ומאמנת מנטלית בגישת "מתחברת"
050-410-3-421
dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים